

SCHÖNHERR GYULA DR.

Immár másodikban veszek búcsut tőle a Magyar Könyvszemle nevében. Fájdalom, ezúttal utoljára.

Először 1902-ben szólottam felőle e helyen, abból az alkalmából, hogy a folyóirat szerkesztését tőle átvettem, elmondván pár szóban az olvasóközönségnek, hogy mily előkelő színvonalra emelte buzgósa, tudományos készültsége a Széchényi Országos Könyvtár hivatalos közlönyét az alatt a kilencz év alatt, míg a szerkesztői teendőket végezte.

Azóta hat esztendő telt el. Hat szürke esztendő, a mely alatt itt a könyvtárban a maga egyformaságában váltotta fel egyik nap a másikat. Hat, munkának szentelt esztendő, a melyet igaz, nem tett hangossá a zajos sikerek öröme, de nem is zavart meg az elérhetlen vágyak lidérczfénye. Hat esztendő, a mely alatt nem történt velünk semmi különösebb dolog, csak a szívünk nőtt oda még jobban az intézethez, csak a lelkünk szokta meg még jobban ennek csodálatos levegőjét.

Ezt a hat évet Schönherr Gyula is itt élte le velünk, közöttünk. Csakhogy, míg a mi életünk ezalatt még jobban hozzáfert az intézethez, addig azok a kötelekek, a melyek őt ide fűzték, lassankint meglazultak.

Pedig egykor ő is testestül lelkestül múzeumi ember volt.

Nem csak az tette őt azzá, hogy itt kezdette meg hivatalos pályafutását, hogy tudományszomja itt nyert kielégítést, hogy itt ismerte meg a munka gyönyörét, itt élte meg első irodalmi sikereit, hanem az is, hogy itt jutott, aránylag elég korán, hajlamainak, képességeinek megfelelő munkakörhöz; hiszen 1889-ben, alig 25 éves korában neveztetett ki a könyvtárhoz gyakornoknak, s már öt év múlva, 1894-ben mint segédőr a levéltári osztály veze-

tője lett, majd 1900-ban örré, 1902-ben pedig igazgató-örré lépett elő.

Nem kevésbé növelte a Múzeumhoz való ragaszkodását az a körülmény is, hogy itt egész életre való munkaprogrammot látott maga előtt.

Egyik legkedvesebb terve volt, melynek megvalósítását egy időben élete feladatának tekintette, a családi levéltárak letéteményezése folytán rohamosan fejlődő levéltárt a Nemzeti Múzeum külön, a könyvtártól független osztályává tenni, és ezt vezetni.

Talán nem érte volna el soha ezt a célt. Talán meddő maradt volna erre irányzott minden törekvése, bármennyire szívesen, kitartóan tudott is akarni, bármily fáradhatlanul és türelmesen tudta is útjából az akadályokat elhárítani. Az előtte feltornyosuló nehézségektől azonban bizonyára nem egykönnyen engedte volna magát visszariasztani, ha időközben a viszonyok kedvező alakulása és saját rátermettsége nem nyit meg számára egy másik működési teret, a melyen még az ediginél is nagyobb szolgálatot lett volna hivatva tenni kulturánknak.

Az 1897. év végével történt, hogy közoktatásügyi kormányzatunk a vidéki közművelődési érdekek céltudatos gondozása és a nemzeti kulturának az egész vonalra kiható egyöntetű irányítására megalkotta a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségét.

Az új intézmény ügykezelésének vezetésével, mint előadó titkár, Schönherr Gyula lett megbízva. A választás szerencsés volt. Sokoldalú tudása, kifejlett műzslése, kiváló szervező talentuma, az a képessége, hogy az ügyeket mindig magasabb szempontból ítélje meg, hogy mindig összefoglaló áttekintéssel lássa maga előtt a megoldandó feladatokat, s mindig felismerje a végzendők helyes egymásutánját, megbecsülhetlenné tette munkásságát a Főfelügyelőség egész hatáskörére nézve.

S úgy látszik, hogy a nemzet közművelődési érdekeinek ez az intenzív szolgálata, teendőinek szinte egymásra torlódo sorozata, az évről-évre nemesak kimutatható, hanem szemmel is látható eredmények nemesak munkakedvét elégitették ki teljesen, hanem becsvágyát is.

Igy várta türelmetlenül, de az életkedv, a jövője iránt táplált bizalom ragyogó derűjével lelkében a pillanatot, hogy az újonnan

szervezett főfelügyelőségi előadói állásba, miután a levéltár vezetésétől már egy évvel előbb felmentetett, véglegesen kineveztessek.

A mikor 1906. év deczember havában lecsapott rá a legrettenetesebb, a legkérlelhetlenebb betegségek egyike.

Egyszerre vége szakadt mindennek. A szépen indult pályának. A hozzá fűzött várakozásoknak. A reményeknek. Az életörömeinek.

Nagy tanultságának, sokoldalú készülttségének bőséges forrása kiapadt. Erős tehetségének fénye kialudt. Hatalmas munkabírásának termékenysége megszűnt. Mindent romba döntött, megsemmisített, maga alá temetett bajának pusztító ereje.

Csak egyet nem bírt teljesen összetörni lelkében, annak az intézetnek a képét, a mely oly sokáig oly kedves volt előtte.

A mikor lázadó indulatokkal küzködve, a sorvasztó lázképek egész rajától körülrepdesve, a zavaros emlékek rohanó seregétől zaklatva, gyötörtetve ott feküdt kórágán, a mikor betegsége kezdetén az öntudatnak még halovány fénye sem világította meg tekintetét, a Nemzeti Múzeum egyre foglalkoztatta őt. Ehhez való szeretete ott élt lelke legmélyén még ekkor is, mint hamu alatt a lassan hamvadó parázs.

Igy tartott ez heteken, hónapokon keresztül.

Azután, mintha a betegség romboló hatalmával folytatott kétségbeesett küzdelemben életereje egy időre felülkerekedett volna, valamivel nyugodtabb időszak következett el reá nézve. Még a fővárosba is ellátogathatott Nagybányáról, a hová az érte legjobban aggódó szívek a gyógyintézeiől elszállították. Sőt a Nemzeti Múzeumot is felkeresi még egyszer, utoljára, éppen egy évre megbetegedése után és személyesen nyújtja be itt nyugdíjaztatása iránti kérvényét.

Ennek elintézését azonban már nem érte meg. Nem sokkal azután, hogy Nagybányára visszatért, állapota ismét rosszabbra fordult. Ettől fogva baja rohamosan súlyosbodott, míg végre márczius 24-én a halál megváltotta őt szenvedéseitől.

Temetése, a melyen a Magyar Nemzeti Múzeum képviselőiben megjelent Szalay Imre igazgató, Fejérpataky László osztályigazgató, Sebestyén Gyula igazgató-őr és Kováts László segédőr, 26-án délután ment végbe nagy részvét mellett.

A gyászháznál Szalay Imre igazgató a következő beszéddel vett búcsút elköltözött társunktól :

»Mint a Magyar Nemzeti Múzeum, továbbá a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsa és Főfelügyelősége küldöttei, úgyis mint gyászoló kollégáid jöttünk, hogy bánatos szívvel álljunk körül ravatalodat, szegény jó barátunk!

Tragikus sorsod az volt, hogy akkor támadott meg a halált-hozó kórság, — a melyet le nem győzhetett sem a gondos kezelés, sem a szeretetteljes gyöngéd ápolás — a midőn éveig tartó fáradhatatlan munkásságod gyümölcseit kellett volna élvezned : a midőn férfikorod delén várta tőled a haza nagy tudásod legszebb eredményeit. Olyan volt sorsod mint Mózesé, kinek szintén csak az adatott meg, hogy Nébó hegyéről letekintsen az ígéret földjére.

A Gondviselés kifürkészhetetlen intézkedéseivel perbe szállanunk nem lehet, bármily fájdalmasan essék is, bele kell nyugodnunk a változhatatlanba ; de azért mégis könnyezve kísérünk utolsó nyugvóhelyedre, legyen neked könnyű az az anyaföld, a melyet mint hű fiú szeretted, s a mely velünk együtt nem fog felejteni sohasem. Isten veled.»

Fejérpataky László könyvtárigazgató pedig a tudományos társulatok, a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Történelmi Társulat és a Magyar Heraldikai és Genealogiai Társaság nevében emlékezett meg felőle.

Több mint egy hónap mult el már azóta, hogy e búcsuszavak elhangzottak, s a sir bezárult felette.

Hogy nyughatatlan lelke, miután oly merészen szegezte a középszerűségből való kiemelkedés olthatatlan vágyával tekintetét a magasba, földi pályájának végére ért.

A szeretet még sokáig fogja könnyeivel öntözni a sírjára ültetett virágokat. A jóbarátok meg jó ideig részvétellel fogják említeni nevét. De mulnak az évek. Az elköltözött vonásai mindjobban elhaloványodnak még a legszeretőbb szívben is. Az emlékezők száma mindinkább fogy. S a mulandóság lassan-lassan ráteríti az ő életének nyomára is a feledés fátyolát.

A könyvtárban azonban mindig feljegyezve marad egy lapra a neve, őrizve annak emlékét, hogy valamikor itt élt és itt dolgozott.

Nyugodjék békével!

Kollányi Ferencz.